

BİR FEMİNİST ÜTOPYA MODELİ OLARAK

CHARLOTTE PERKINS GILMAN'IN *KADINLAR ÜLKESİ*

Yeşim Ersoy

Amerikalı kadın yazarlardan Charlotte Perkins Gilman (1860-1935), sosyal reformcu kişiliğiyle, yaşadığı dönemin kadın hareketlerine ve kadının toplumsal bilinçlenme serüvenine önemli katkılarda bulunmuş öncü bir isimdir. En dikkat çeken çalışmalarından olan ve 2007 yılı Şubat ayında Türkçe çevirisi yayımlanan *Kadınlar Ülkesi* adlı romanı, erkek egemen kültürlerin hiyerarşik ve sömürgeci düşünce yapısını yansıtan Batı uygarlığına karşı, yazarın feminist ütopya modeli içinde oluşturduğu ideal toplum arayışını anlatır.

Seher Özbay'ın kaleminden özenli bir çeviriyle Türkçeye kazandırılan ve 2007 yılı Şubat ayında yayımlanan *Kadınlar Ülkesi (Herland)*, Amerikan yazınında feminist hareketin önde gelen sözcülerinden Charlotte Perkins Gilman'ın en önemli yapıtlarından olup ilk kez 1915 yılında, yazarın kendisinin çıkardığı *The Forerunner* adlı dergide tefrika halinde yer almış, kitap olarak basılması ise 1979 yılında gerçekleşmiştir. Roman ortamında feminist ütopya yaratma çabasının ilk örneklerinden olan *Kadınlar Ülkesi*, gerek yazıldığı dönemin toplumsal değişim sancılarını yansıtması, gerekse kadının bir yurttaş ve bir insan olarak toplumda eşit haklar kazanma mücadelesini “ideal toplum nasıl olmalı” arayışıyla ele alıp uygarlık tanımını kadın bakış açısından yeniden modellemesi bakımından tarih içinde kadının bilinçlenme serüvenine ışık tutan öncü bir çalışmadır.

En yalın açılımıyla feminist ütopyalar, Aydınlanma Çağı'yla birlikte insanın doğayı ve dünyayı anlama yöntemlerini biçimlendiren ve ataerkil toplum düzenini uygar toplum anlayışında temel doğru olarak kabul eden Kartezyen düşünce yapısına bir “karşı duruş” niteliğindedir. Özne (insan) ve nesnenin (doğa) birbirinden bilimsel bir kesinlikle ayrıldığı Kartezyen dünya görüşünü, zihnin ve düşüncenin erilleşmesi olarak tanımlayan Susan Bordo, bu nedenle, Aydınlanma ya da Akıl Çağı olarak adlandırılan, bilimde yükseliş ve kuşkuculuk dönemini aynı zamanda modernitenin çıkış noktası ve kadının aleyhine işleyen bir “uygarlaşma” sürecinin talihsiz başlangıcı olarak işaretler.

Kartezyen bağlamda doğa, bilimin emrine sunulmuş bereketli bir araştırma alanı olarak insan toplumlarının yeryüzünde kurduğu uygarlık ve kültür yapılarını besleyen bir “alt” ve “yardımcı” unsurdur. Gilman'ın romanında şekillendirdiği uygarlık modelinin en dikkat çekici yanı ise,

Kadınlar Ülkesini oluşturan bireylerin gerek doğa gerekse kendi bedenleriyle tümüyle barışık bir tavır içinde, çok daha uysal, kabullenici, dayatmalardan uzak, farklı bir sivil örgütlenme ve kardeşlik görüntüsü çizmeleridir. Uzlaşmacı bir disiplin, karşılık gütmeyen bir işbirliği ve ölçülü bir hoşgörü anlayışının esas olduğu, rekabet yerine sorumluluk ve görev paylaşımı duygularının öne çıktığı Kadınlar Ülkesi, bu anlamda, “Batı Uygarlığı” olarak tabir ettiğimiz değerler bütünüünün temel varlık nedenlerini radikal biçimde sorgulayan ve bireyin kimlik tanımını ırk, sınıf, cinsiyet üstünlüğü üzerine kurmuş hiyerarşik erkek-egemen iktidar kültürünü doğrudan tehdit eden muhalif bir oluşumdur.

Fantastik macera türünde bir roman olan *Kadınlar Ülkesi*, Amerikalı üç erkek karakterin, Terry O. Nicholson, Jeff Margrave ve Vandyck Jennings’in, merak, araştırma ve keşfetme dürtüleriyle sadece kadınların yaşadığı saklı bir coğrafyaya yaptıkları yolculuğu, ya da kendi ifadeleriyle “bilimsel inceleme gezisini” ve orada aldıkları “eğitimi” anlatır. Her üç karakter de yaşadıkları dünyada erkek oluşun öznel kimliklerine getirdiği “gücün” yanı sıra, bilimin farklı alanlarında söz sahibidir: Anlatıcı konumunda olan Van, sosyologdur. Terry, bu cüretli girişimin ana maddi destekçisi olmasının yanı sıra coğrafya ve meteoroloji alanlarında yetkindir. Jeff ise biyoloji ve botanik konularında uzman olup aynı zamanda tıp doktorudur; diğerlerinden farklı olarak şairlik yanı vardır. Tam da bu nedenle, Terry’nin katı maço dünyası kadına özgü incelikleri anlamaya nedenli kapalıysa, Jeff’in şiirsel desenlerle örülü imgelemi onu kadın bakış açısını anlamaya o denli yaklaştırır. İki zıt karakter arasında bir denge unsuru olma özelliği taşıyan anlatıcının kadınlara yönelik gözlemleri ise toplumdaki standart ortalamayı temsil eder. Erkeklerin tümüyle kadınlardan oluşan bir ülkeyi “incelemek” ve “fethetmek” üzere büyük umutlarla yaptıkları gezi, beklenmedik bir şekilde onları kendi kimlik ve uygarlıklarını sorgulamaya kadar götürecektir, onlara vaktiyle gurur duydukları tüm etiketlerin gerçek anlamlarıyla yüzleşmeyi öğretecektir. İçlerinden sadece Terry, “karşı çıkacak, mücadele edecek, fethedecek” (171) bir şeyle karşılaşmadığı için bu ülkenin değerlerine sonuna kadar karşı koyacak ve kadınlar tarafından “ehlileştirilmeyi” şiddetle reddedecektir. Diğer yol arkadaşlarının Kadınlar Ülkesinde evlenip mutluluğu yakalamasına karşın o, doğrudan kadın kimliğine mal ettiği “alçakgönüllülük, itaat ve boyun eğiş” (170) gibi özelliklerin bu kadınlarda olmadığını dile getirerek erkeksi bir kibir ve güç gösterisi içinde hep ayrı durmayı yeğleyecektir. Terry’nin ya da onun kişiliğinde temsil edilen tüm erkek - egemen uygarlıkların yanlışlığı, kadını erkeğin eşiti olan bir “insan” olarak değil, yönetimlerindeki bir “dişi” olarak algılamaları ve dolayısıyla kadınların, onların yönetim anlayışlarına uygun “kadınsı” özellikler taşımaları gerektiğine koşullanmalarıdır.

Tarih içinde bilim ve bilgi, çoğunlukla hâkim ideolojiyi ve merkez kültürü taraf alan ve otoriteye hizmet eden bir iktidar aracı olagelmıştır. Batı Avrupa uluslarının denizaşırı topraklarda siyasal egemenlik kurmaya dayalı sömürgeci girişimlerinin son dönemi olarak bilinen 1900’lerin başı, aynı zamanda Gilman’ın yapıtını kaleme aldığı ve emperyalizmin gölgesinde yaşanan bir dönem olarak, Beyaz erkeğin iktidarında olmayan tüm uygarlık modellerinin etnografik vitrinlerde “ilkel” olarak sınıflandığı ve doğal olarak kadınlığın da bir tür “ötekilik” ve “azgelişmişlik” formu şeklinde algılandığı yayılmacı bir otorite anlayışını anlatır. Tıpkı Joseph Conrad’ın 1902’de yayımlanan *Karanlığın Yüreği* (*Heart of Darkness*) adlı romanında olduğu gibi, büyük Beyaz kâşifin güya bilimsel bir kaygıyla fethetmeye, kendi aydınlığını götürmeye ve nimetlerinden faydalanmaya hazırlandığı bu öteki yerler ve yüzler, onu, kendi karanlık ihtirasının ve asla bütünüyle hükmedemeyeceği yabancı bir coğrafyanın cehenneminde kaçınılmaz bir tükenişe doğru sürükleyecektir. Gerçi Gilman’ın romanı ağırlıklı olarak mizahi bir boyutta yazılmıştır; *Karanlığın Yüreği*’nde yer alan dramatik öğeler *Kadınlar Ülkesi* için hiçbir şekilde geçerli olamaz. Ancak her iki romanın da eleştirel menzilinde, yayılmacı ve sömürgeci zihniyetin olduğu açıktır.

Yolculuk öncesi hafifsemeli bir üslupla kimi zaman Kadınistan (*Feminisia*), kimi zaman ise Hanımlar Ülkesi (*Ladyland*) olarak adlandırılan Kadınlar Ülkesi (*Herland*), “hiçbir erkeğin bulunmadığı ve bebeklerin hepsinin kız olduğu,” (38) “herhangi bir erkeğin gitmesinin ölümcül derecede tehlikeli” (35) kabul edildiği, azami düzeyde sakınılması ve dikkatli olunması gereken, tekinsiz bir yer olarak betimlenir. Ölçülendirilmiş ve ölçeklendirilmiş kesin bir yol haritasının verilemediği, yöre halkı arasında “işte şurada,” “orada,” “yukarıda,” “tepede bir yer” olarak işaret edilen bu efsanevi ve gizemli ülke, yerel söylencelerden düşsel bir boyuta taşınmış “uzaklardaki tuhaf, korkunç” (35) yerdir. Roman, tam bu noktada, Amerikan püriten geleneğinde doğaya duyulan derin güvensizliğe ve doğayla işbirliği içinde olduğu gerekçesiyle “cadılaştırılan” ve ateşe atılan kadınların infaz öykülerindeki önyargılı tavra belirgin göndermeler yapar. Ancak Kadınlar Ülkesinin kadınları bütünüyle de mağdur ve taşlanan bir kesimin insanları değildir. Romanın ilerleyen bölümlerinde her ne kadar Ari ırktan olduklarının altı çizilse de, bu ırksal özellik, saklı ülkede “erkek olmadan” kurdukları uygarlığın nasıl olup da bu denli kusursuz olabildiğine açıklama arayan 1900’ler okuyucusunu bir ölçüde tatmin etmek üzere kullanılmıştır.

Başta Terry olmak üzere her üç erkek karakterin kadın varlığını küçümseyici nitelikte yaptığı tahmin ve değerlendirmeler, kadına yönelik tipik erkek önyargılarını, korkularını ve bilgisizliğini yansıtan ve katı cinsiyet ayrımı güden taraflı bir söylem olmanın da ötesinde, geleneksel olarak egemen konumdaki erkeğin ağızından konuşan toplumun genel inanışlarını ifade eder:

(Kadınlar Ülkesindeki uygarlık modeliyle ilgili tahminde bulunarak)
“Toplumsal olarak daha az gelişmiş kendilerine ait ayrı bir kültürleri var” (42).

“Bu kültür düzeyindeki kadınların kendini koruma becerisi çok iyi gelişmiştir, davetsiz misafirlerden de hoşlanmazlar” (42).

“Kendi aralarında da kavga ediyorlardır... Kadınlar bunu hep yapar. Düzen ya da nizama benzer bir şey bulmayı beklememeliyiz” (43).

“Kadınlığın olduğu yerde kardeşliği pek bulamazsın” (43).

“Ayrıca keşif ve uygarlık da aramamalıyız. Çok ilkel olacakları kesin” (43).

(Yolda buldukları ve Kadınlar Ülkesinin atölyesinde imal edilmiş olan, kalitesi yüksek bir kumaş parçasına ilişkin görüş belirterek) “Ah dokumalar! Kadınlar arasında her zaman hiç evlenmemiş yaşlı kızlar vardır” (43).

“Fakat görünüşleri — baksanıza, bu UYGAR bir ülke... Mutlaka erkekler de vardır” (47).

“Bu gerçek bir hisar. Bunu kadınlar yapmış olamaz” (72).

“Hepimizin bildiği gibi kadınlar örgütlenemezler” (111).

“Kadınlar elbirliği yapamazlar — bu doğaya aykırı” (124).

Toplumda kadının (farklı olanın) varoluş şemalarına karşı geliştirdiği yok sayıcı tutumuyla, kendi dışındaki kültürlere ötekileştirici yaklaşımı ve uzlaşmadan çok çatışmaya eğilimli erkek şovenizmini temsil eden bu üç karakterin, topraklarına izinsiz girdikleri Kadınlar Ülkesi halkıyla ilk karşılaşması ve sonrasında onların uygarlık modeline ilişkin yaptıkları erkeksi çözümlenmeler, yoğun şaşkınlık içermenin de ötesinde, erkek egosu açısından yer yer travmaya yol açan ve gurur kırıcı boyutlara varan bir dizi özgüven sarsıntısıdır:

Genç değillerdi. Yaşlı değillerdi. Genç kız anlamında, güzel değillerdi. Hiç de saldırgan görünmüyorlardı. Buna rağmen, sakın, ağırbaşlı, zeki, tamamen korkusuz ve son derece kendinden emin, kararlı yüzlerine tek tek baktığımda sonunda yüzleştığım, belleğimde izleri oldukça geçmişe dayanan, çok eski, çok tuhaf bir duyguya kapıldım. İlk gençlik yıllarında, kısa bacaklarımla bütün gücümü kullandığım halde yine de okula geç kaldığım zamanlar sık sık hissettiğim çaresiz suçluluk duygusuydu bu. (58)

Ettikleri “ayıptan” dolayı utanç, mahcubiyet, eziklik duygularıyla annelerinden gizlenmeye çalışan ve bu bir tabur kadın karşısında “üç cüretkâr haddini bilmez çocuk” (60) gibi kalakalan kâşiflerimiz, roman boyunca içine düştükleri “kabahatli” ruh halinden kurtulamayacaklardır: “Kendimizi varlıklı bir hanımın evinde suçüstü yakalanmış küçük, çok küçük çocuklar gibi hissediyorduk” (58). Erkeksi bir koşullanmayla yegâne mücadele şekli olarak “kaba kuvvet” ve “kavgaya” programlanmış olduklarından böylesine sakın ve soğukkanlı bir kadın topluluğu

karşısında nasıl bir strateji geliştirecekleri konusunda bocalarlar: “Burada erkek olsa onlarla dövüşeceğimizi, eğer sadece kadınlar varsa da, doğal olarak bunun bir engel oluşturmayacağını sanıyorduk” (60).

Batılı toplumsal işbölümünü, kadınlara ait “ev işleri” ve erkeklerin tekelindeki “dünya işleri” olarak tanımlayan Van’e karşın Kadınlar Ülkesinin sunduğu model çok daha ileri düzeydedir: Yurttaşlarını belli zümrelerin hâkimiyeti altında toplamaya çalışan ve sivil itaat kurmaya güdümlü ideolojilerin olmadığı, tümüyle kadın oldukları için cinsiyet temelli bir işbölümünün bulunmadığı, sınıfsal düzene ve sermaye dağılımına dayalı burjuvazi kültürünün bilinmediği bir toplum olarak Kadınlar Ülkesi, ideal toplumun, (kız)kardeşlik değerleri çerçevesinde ortak üretmesi, ortak çalışması ve ürünü paylaşması gerektiğini söyleyen ve gerçekten de tüm bireyleri “anne” olan anaerkil bir toplum önerisidir. Toplumsal eşitliği vurgularcasına, hemen hepsi sade, işlevsel, çevreyle ve yaptığı işle uyumlu, cinsiyete işaret etmeyen giysiler içinde ve kısa saçlıdır. Bunlar, yumuşak kumaşlardan yapılmış bol cepli, rahat, pratik, kullanışlı giysilerdir. Tümüyle kadın olmaları nedeniyle “cinsiyetsiz” bir topluluk olarak hareket eden bu insanlar, bedensel donanım ve fiziksel özellikleri açısından da bu kanıyı güçlendirici biçimde, neredeyse eril niteliklemlerle betimlenmiştir: Kırk yaşın üstünde olmalarına karşın, “her biri sağlıklarının zirvesinde, dimdik, dingindi. Bir boksör gibi ayaklarını yere sağlam basıyorlardı ve çeviklerdi” (58). Roman boyunca benzer övgülere sık sık rastlanır: “İrk olarak uzun boylu, güçlü, sağlıklı ve güzeldiler” (140). “Kırpılmış saçları, cinsel çekiciliği olmayan giysileri” (149) ve yapılı vücutlarıyla sporcuları andıran, “geyik gibi” (“sanki özel bir güç isteyen bir şey değil de doğal yürüyüşleriymiş gibi”) uçarcasına koşan bu kadınlar (76), fiziksel olarak erkeklerden daha üstün bir konuma yerleştirilmiştir: “Bütünüyle beden gelişimine yönelik mükemmel bir sistemleri vardı. Çoğunlukla müzik eşliğinde, beden duruşuyla ilgili danslar, bazen inanılmayacak kadar güzel ilahi gösteriler yapılıyordu” (76). Bu kadınlar, sadece duruş ve bakışlarıyla bile, bedensel ve zihinsel güçlerinin, seyredenini sindirici üstünlüğünü taşımaktadır:

[D]ikkatlerini üzerimizden hiç ayırmadan, rahatça durmuş bekliyorlardı. Bu hareketlerinde katı bir asker disiplini yoktu; bir zorlama duygusu yoktu. . . . Tamamen aynı duygularla aynı sona doğru ilerleyen, ortak bir ihtiyaç veya tehlikeye karşı alelacele bir araya gelmiş gürbüz kasabalılara benziyorlardı. Daha önce hiçbir yerde tam olarak bu niteliklere sahip kadınlar görmemiştim. Balıkçı karıları veya pazarıcı kadınlar böylesi bir dayanıklılık gösterebilirlerdi, fakat onlar kaba, hantal olurlardı. Oysa bunlar atletik yapıydılar. Fazla kilolu değil ama güçlüydüler. Üniversite profesörleri, öğretmenler, yazarlar —pek çok kadın benzer derecede zekaya sahip olabilir fakat yüzlerinde gergin, sinirli bir bakış vardır, oysa bu kadınlar zekalarının tüm belirginliğine karşın, inekler kadar huzurluydular. (62)

Çoğunluğu çiftçi, ormancı ve eğitimcilerden oluşan, “ne genç ne yaşlı görünen” (91), kadınsı olmayan ama sadece insan olan, dolayısıyla kadını tanımlamaya özgü yaş ve cinsel çekicilik gibi unsurların tamamen belirsizleştirildiği tanımsız bir düzlemde, alışık olduğumuz tüm yer ve zaman profillerinin dışında duran bu ülke insanları, geleneksel erkek beklentilerinin tümüyle dışında kalmaktadır: “Tüm tartışma ve tahminlerimizde farkında olmadan, daima, bu kadınların, ne olursa olsun genç olacaklarını düşünmüştük... Kadınların soyut olarak genç ve çekici oldukları düşünülür” (59). Örneğin Terry’nin katı cinsiyetçi yaklaşımında basitçe “Arzulanan” ve “Arzulanan” olarak ikiye ayrılan kadın tanımının Kadınlar Ülkesinde bir karşılığı yoktur. Van ise kadınları, yine benzer ancak biraz daha yansız bir üslupla, “sahnedeki olanlar ve olmayanlar” olarak sınıflamıştır: “Kadınlar ... yaşlandıkça sahne hayatlarını tamamlayarak genellikle bir tür özel mülkiyete geçerler veya tamamen her şeyin dışına çıkarlar. Fakat bu güzel hanımların her biri büyük anne olabilecek yaşta olduğu halde, fazlasıyla sahnede idiler” (59).

Yarattığı ütopyada Gilman, Kadınlar Ülkesi kadınlarını eşeysiz üreme yoluyla erkek varlığından tamamen bağımsız çoğalan ve “Kraliçe Rahibe Ana” adıyla tek bir “İlk Anne”den gelen “tek bir aile” ve “Anne-soyulu Panteist” (113) bir kültür olarak tanımlar. Yoksulluk, eğitim eşitsizliği, iç çatışmalar, korku, hastalık, keyif verici maddeler, çevre kirliliği, suç ve ceza, dış düşmanlar ve savaşın bilinmediği, “kralları, rahipleri, soylu[ları] olmayan” (113) sınıfsız bir toplumsal örgütlenme olarak Kadınlar Ülkesi, tüm ışıltısı ve kusursuzluğuyla, erkeklerin bugüne kadar kurduğu uygarlıkların tıkanmış, işlemeyen, iflas etmiş kurumlarına dikkat çektiği gibi, erkeğin kadına atfettiği tüm eksiklik ve yetersizliklerin gerçekliğini de feshetmiş olur. Romanın sonuna doğru, açık bir gurur kırıklığıyla yüzleşen Van ve arkadaşları, “huzur ve bolluk, varıllık ve güzellik, iyilik ve zekanın” (144) hüküm sürdüğü bu ülke insanlarına karşı kendi uygarlık modellerinin ilkelliğini kabul etmek durumunda kalırlar.

Kadınlar Ülkesinin belki de en büyük farklılığı, bir sindirme ve hükmetme aracı olan “korkunun” bilinmemesidir. Onların Tanrısı, cezalandırmayan ama sonsuz hayat da vaat etmeyen, bir şey talep etmeyen, çünkü buna ihtiyacı olmayan bir “sevgi” tanrısıdır. Batı uygarlıklarında, dışarıdaki “tehlikeli dünyadan” korumak amacıyla evlere kapatılan çocuklar, burada “kendilerine ait olduğunu bildikleri, geniş, samimi bir dünyada” (174) büyümektedirler. Öte yandan çevrede “bu gözüpek kadınları korkutacak erkekler olmadığından”, kadını “koruyup gözetilen” ve dolayısıyla da onu yetkiszileştirip güçsüzleştiren bir erkek geleneğinin oluşmaması, şövalye ruhlu Jeff için fazla anlaşılır görünmemektedir (110). Jeff, geleneksel erkek yaklaşımıyla, kadınları korunması ve özen gösterilmesi gereken varlıklar olarak görmekte, bu görüşünde tamamen iyi

niyetli bile olsa, kadını ikincil konuma düşüren indirgemeci bir yaklaşım içerisine girmektedir; oysa “barış, hakimiyet ve bolluk içinde” yaşayan bu kadınların “ne korunmaya ne de hizmete” ihtiyaçları vardır (156). Korkutma, zorlama ve cezalandırmaya dayalı sistemlerin var olmadığı bu ülkenin çocuk ve yetişkinleri için, yeryüzündeki yaşam tümüyle “Barış, Düzen, Güvenlik, Sevgi, Akıl, Adalet, Sabır ve Bolluk” demektir (173). Anlatıcı, bu mutlu ülkede geçirdiği günler boyunca bebeklerin “hiç ağlama[dığını],” ağlayan bir çocuk görmediğini (177) söyler ve ekler: “Kadınların bütünüyle huzur dolu, tatlı bir yüz ifadesine sahip olmasında şaşılacak bir şey yoktu—çünkü kafalarında korkunç düşünceler yoktu” (187).

Roman, “doğa” ve “kadın” unsurlarının birbiriyle iç içe geçtiği ve birinin diğerinde hayat bulduğu organik bir dayanışma halini anlatan, ekofeminist bir metin olma özelliği taşır. Bu yönüyle, *Kadınlar Ülkesi*, doğayı ve kadını aynı potada görüp her ikisine de pragmatik, yararçı ve tahakkümcü zihniyetle yaklaşan erkeğin kurduğu sanayi ve teknoloji uygarlıklarının tamamen karşı ucunda yer alan, bilimin bir güç unsuru olarak değil insan yararına kullanıldığı, kırsal erdemlerin ve kentsel bilgeliklerin birlikte yükseldiği, bildiğimiz anlamda bireysel evlerin olmadığı ve doğanın büyük bir ev olarak görüldüğü, neredeyse masalsi tatlarda betimlenmiş pastoral bir ütopyadır. Tarım, “en yüksek noktaya kadar” gelişmiştir; ormanlık bölgeler “tek bir ölü dal bile” (50) kalmayacak şekilde düzenli bakımdan geçirilerek “çeşit çeşit ağaçlarla düşünce taşına yeniden” yeşertilmiş, her ağaç “yenebilir meyve” verir hale gelmiştir (141-42). Bu ülkenin doğasında vahşi hayvan olmadığı gibi, çevreye ve hayatın akışına katkısı olmayan bir hayvan türü de mevcut değildir. “Zengin tarım alanları,” “harikulâde bahçeler” ve “sayılamayacak kadar çok ... nadir ve değerli hazineyle dolu saraylarla” (157) bezenmiş bu ülkede çevre düzenlemesi, şehircilik anlayışı ve kentsel alanların doğayla uyumu, gerek mimari gerekse estetik açıdan, fazlasıyla üst düzeydedir: “Bir tür mat pembe taştan yapılmış, orada burada birkaç bembeyaz evle, yeşil korularla bahçelerin arasında, pembe mercandan kırık bir tespih gibi” (57) uzanan şehirlerinde çöp ve gürültü yoktur; her şey “çok güzel, düzenli ve temiz” görünmektedir: “Yerleri süpürülmüşçesine temiz muhteşem yolları, bitmez tükenmez sıra sıra ağaçların gölgesi, bu gölgenin altında serili çiçek şeritleriyle göz alabildiğince yayılan, türlü türlü tılsımlarla dolu bu zengin, konforlu ülkenin ne kadar güzel olduğunun farkına vardım” (91) der anlatıcı. Yaşam kaynaklarını ve yaşanan ortamı korumaya yönelik bir duyarlılık ve tamamen çevreci bir bilinçle, üretilen ve kullanılan her maddenin doğaya “geri dönüşümü” sağlanmıştır:

Şu özenli çiftçiler, topraktan gelen her şeyle birlikte, toprağı yeniden beslemenin mükemmel bir yöntemi üzerine çalışmışlardı. Yiyeceklerden kalan bütün kırıntı ve döküntüler, hırdavattan dokuma endüstrisine kadar tüm fabrika atıkları, kanalizasyondan gelen bütün katı maddeler düzgünce işlemeden

neşeyle dolu, uzun güneşli günler içinde, huzurlu bir uykuyla geçirdikleri” (184), daha sonra beden eğitimi ve eğlence unsurlarını birleştirerek “eğlenceli bir tecrübe ve başarı arkadaşlığına” doğru yol aldıkları bir süreçtir. Bir erkek olarak kadınlar tarafından “eğitilmeyi” gururuna yediremeyen Terry’nin “sonu gelmez bir misafirhane ve bakım evi” olarak gördüğü bu ülke, Van’e göre “bir atölye, bir okul, işyeri, laboratuvar, stüdyo, tiyatro ve ev” (170) olma özelliklerini bir arada barındıran benzersiz bir yerdir.

Yurttaşların hemen hepsinin “anne” olduğu bu yerde, toplumdaki “hizmet ilişkileri” de tümüyle “çocukların iyiliği” (125) doğrultusunda, dürüst, kararlı, açık fikirli, zinde bir nesil oluşturmak yönünde geliştirilmiştir; amaç “çocuklar aracılığıyla büyük bir soy kurma” (165) ve “en iyi insan türünü” (113) oluşturmaktır: “Bu topraklardaki çocuklar bütün düşüncelerimizin tek merkezi ve odağıdır. İlerlememizde atılan her adım, daima çocuklar üzerindeki—soy üzerindeki—etkisiyle birlikte dikkate alınır” (123). Genç kızlar, “ateşli gençliklerinin tüm benliğiyle yerine getirecekleri o büyük görevi sabırsızca bekleyerek, kutsal bir kız kardeşlik içinde büyümüşlerdi[r]” (110). Hayatın, “uzun süreli bir analık devri” (113) olarak yaşandığı, kadınlıklarını sadece “annelik” formu içinde yorumlayan bu insanlar için anne olmak, “yol gösterici bir yıldız” olmaktır: “Salt kişisel bir görev olmaktan çıkarıp yüce bir konuma yükselttikleri anneliği, en büyük toplumsal hizmet, yaşam boyu süren kutsal bir tören olarak ... [beklerlerdi]” (155).

Anneliğin neredeyse kurumsal bir nitelik kazandığı, annenin yeterince donanımlı olamadığı durumlarda bebek bakımının “zinde” ve ehil ellere, “sadece çok üstün yetenekli sanatçılara” (147) bırakıldığı bu ülkede, çocukların eğitimi “en üstün sanat” olarak değerlendirilir. Çocuğun “kişisel gurur ögesi” olmaktan çıkarılarak (137) çocuk yetiştirmenin kolektif bir eylem olarak algılandığı, öte yandan sahiplenici, aidiyetçi ve mülkiyetçi tavırların asla yer almadığı bu ülkede, ortak soydan gelmek ve tek bir aile gibi yaşamak fikri, toplumcu ideolojilere yakın bir sosyal devlet anlayışı içinde çizilmiştir. Roman boyunca, bu kadınların kurduğu işgücü organizasyonu ve imece usulü yaşam, eşgüdümlü ortaklaşa bir iş akışı içinde olan arı ve karınca kolonilerinin yaşamına benzetilmiştir.

“[H]er şeyi ortaklık temelinde [düşünen]” (141) Kadınlar Ülkesi kadınları, yüzyıllar süren toplumsal evrimin sonucunda tümüyle emekçi sınıftan oluşan bir toplum modeli içinde örgütlenmiş sınıfsız bir topluluktur. Çevresindeki yüksek dağlarla yeryüzünün geri kalanından yalıtılmış bir coğrafyada gerçekleştirdikleri bu benzersiz dönüşüm, toplumsal olduğu kadar biyolojik anlamda da bir “yeniden doğuş” miti olarak düşünülebilir. Bu yönleriyle bakıldığında,

Gilman'ın ütopyası, sosyalist dünya görüşünü destekleyen politik bir ütopya örnekleme ve bugünkü Batı uygarlığının ironik bir mercekten sunulmuş antitezi durumundadır. Tüm toplumsal dekorlarında doğayı model alan, doğadaki zorlamasız akışı özenle kendi yaşam alanlarına aktaran *Kadınlar Ülkesi* kadınları, tarih içindeki “metanetli, uysal, kararlı” (90) duruşlarıyla Gilman'ın en özgün tasarımları arasındaki yerini alarak, 1900'lerin ütopyik yaratıcılığını günümüz dünyasına taşırlar.

Yirmi birinci yüzyıl insanının gündeminde ilk sıraları alan küresel ısınma, kuraklık, biyolojik çeşitliliğin azalması, çölleşme ve çevre kirliliği gibi ekolojik gelişmelere bakıldığında, *Kadınlar Ülkesi*'nin, insan soyunun devamlılığı açısından doğa ve uygarlığın uyumlu birlikteliğine ilişkin öngörülerıyla, yaklaşık yüzyıl öncesinden bugüne konuşan evrensel bir metin olduğu görülür. Çizdiği toplumsal ideal yönünden roman, henüz öznenin nesneden kopartılmadığı, insanla doğa arasındaki mistik bağların canlı olduğu ve insanın doğaya henüz “yabancılaşmadığı” modernite öncesi aydınlık bir dönemi çağırıştır (Susan Bordo 641). Charlotte Perkins Gilman'ın ütopyası, günümüzde küreselleşme adı altında varlığını sürdüren kapitalist ve yayılcı politikaların giderek daha da derinleştirdiği toplumsal eşitsizlik, yoksulluk, siyasal ve kurumsal yozlaşma gibi yaralara karşı, ana eksenini sosyal adalet ve ortak mülkiyetin oluşturduğu, tüm zamanlara ve yerlere hitap eden bir toplum önerisi, hâlâ güncelliğini ve önemini koruyan ve türünün klasikleri arasında yer alan bir kadın ütopyasıdır.

KAYNAKÇA

Charlotte Perkins Gilman. *Herland*. (1979) New York: Dover Publications, 1998.

- - -. *Kadınlar Ülkesi*. Çev. Seher Özbay. İstanbul: Otonom Yayıncılık, Şubat 2007.

Joseph Conrad. *Heart of Darkness*. (1902) London: Penguin Books, 1989.

Susan Bordo. “The Cartesian Masculinization of Thought.” *From Modernism to Postmodernism*, Ed. Lawrence Cahoone. Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 1996. 638-664.